

رویکردی چند رشته‌ای به جهانی شدن

به کوشش:

معاونت آموزشی و پژوهشی
مرکز ملی مطالعات جهانی شدن

مرکز ملی مطالعات جهانی شدن

۱۳۹۳

فهرست نویسی پیش از انتشار

سرشناسه	مرکز ملی مطالعات جهانی شدن، معاونت آموزشی و پژوهشی
عنوان و نام بدیداور	رویکردی چندرشته‌ای به جهانی شدن/ به کوشش معاونت آموزشی و پژوهشی مرکز ملی مطالعات جهانی شدن.
مشخصات نشر	تهران: مرکز ملی مطالعات جهانی شدن، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	۴۱۹ ص.
شابک	۹۷۸-۶۰۰-۷۰۴۶-۱۵-۹
رضعیت فهرست‌نویسی	فیا
بیان است	کتابنامه.
موضوع	جهانی شدن
شناخت افز	مرکز ملی مطالعات جهانی شدن
رده بندی شنگره	۱۳۹۳ JZ ۱۳۱۸/
رده بندی دیو	۳۲۷/۱
شماره کتابشناسی	۲۴۷۸۲۶

مرکز ملی مطالعات جهانی شدن

رویکردی چند رشته‌ای به جهانی شدن

به کوشش: معاونت آموزشی و پژوهشی مرکز ملی مطالعات جهانی شدن

ویرایش و صفحه‌آرایی: هزاره سوم اندیشه

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

ناشر: انتشارات مرکز ملی جهانی شدن

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۴۶-۱۵-۹

چاپ و لیتوگرافی: شرکت ایران چاپ

قیمت: ۳۰۰۰۰۰ ریال

تمام حقوق مادی و معنوی این اثر برای ناشر محفوظ است.

استفاده از اطلاعات کتاب با ذکر مأخذ بلامانع است.

نشانی ناشر: تهران، سعادت‌آباد، خیابان هجدهم، پلاک ۱۷

تلفن: ۲۲۰۷۰۸۷۷ دورنگار: ۲۲۰۷۰۸۷۷

پیشگفتار

جهان امروز عصر دانایی و فناوری لقب گرفته است. در این فرآیند، کشوری قوی‌تر است که دانش بیشتری تولید کند و به اطلاعات بیشتری دسترسی داشته باشد. این آگاهی و دانش از سوی ویژگی روز آمدی و قابل دسترس بودن در کمترین زمان ممکن برخوردار باشد.

در دنیای پیچیده کنونی، دانش و اطلاعات نه تنها با سرعت شگفت‌انگیزی تولید می‌شود بلکه با همان سرعت نیز جابجا می‌شود. در نتیجه، اندک تردید هر محقق در روزآمد کردن دانش و آگاهی خود و دستیابی سریع به اطلاعات تخصصی مورد نیاز، باعث فرسنگ‌ها فاصله وی از قافله کتابت علم می‌گردد.

در این رهگذر، جهانی‌شدن باعث شده است تا افراد جامعه جهانی بیش از پیش به اطلاعات، آگاهی و دانش احساس نیاز کنند. پژوهشگر جامعه بشری به‌سوی جامعه معرفتی در حال حرکت است که در آن تمامی متدینان بر اساس دانش و اطلاعات شکل می‌گیرد. عصر جهانی‌شدن ضمن برجسته ساختن نقش و اهمیت آگاهی و دانش موجبات تسهیل جریان اطلاعات را فراتر از مرزهای جغرافیایی فراهم آورده است. از این‌رو است که جهانی‌شدن در چند دهه‌ی اخیر توجه متفکران، نویسندگان و سیاستگذاران را به خود جلب کرده و در باره آن کتب و مقالات فراوانی به رشته تحریر در آمده است. همایش‌های زیادی در باره ابعاد و پیامدهای این پدیده در اقصی نقاط جهان برگزار گردیده و در محافل سیاسی و علمی بین‌المللی بدان پرداخته شده است. اهمیت موضوع، گستره‌ی همه‌جانبه آن و تأثیرات شگرفی که بر ابعاد مختلف زندگی

در دنیای معاصر داشته است و دارد، ایجاب می‌کند که این موضوع از جهات مختلف بررسی و واکاوی شود.

مرکز ملی مطالعات جهانی‌شدن در راستای انجام رسالت و مأموریت خویش مبنی بر ایجاد درک جامع و صحیح از روند جهانی‌شدن و فرصت‌ها و چالش‌های این پدیده فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای سیاست‌گذاری، تدوین راهبردها و راهکارهای مناسب برای دستگاه‌های علمی و اجرایی کشور جهت تصمیم‌گیری‌های صحیح و بازنده در تعامل با فرایند جهانی‌شدن و با هدف اطلاع‌رسانی به مخاطبین و علاقمندان به مباحث جهانی‌شدن در حوزه‌های سیاسی، حقوقی، اقتصادی، زیست‌محیطی، فرهنگی، اجتماعی و تبادلی و نیز تقویت ادبیات علمی و پژوهشی کشور در زمینه جهانی‌شدن اقدام به برگزاری کارگاه‌ها و نشست‌ها نموده است، با این امید که گامی متواضعانه در مسیر آگاه‌سازی جامعه علمی و دانش‌پای کشور نسبت به این موضوع مهم بردارد.

در اینجا بر خود لازم می‌دانیم تا تلاش‌های ارزنده مسئولان و کارشناسان معاونت آموزشی و پژوهشی مرکز به سیاست‌های درخور توجهی را برای آماده‌سازی این اثر جهت چاپ و انتشار معمول داشته‌اند قدردانی و سپاسگزاری نمایم. امید است کتاب حاضر مورد استفاده و بهره‌مندی دانشجویان، دانش‌پژوهان و دانشگاهیان ارجمند قرار گیرد و زمینه‌ساز تعامل فرآیندهای مرکز تحقیقات علمی و مراکز تحقیقاتی و آموزشی کشور گردد.

علیرضا شمس

رئیس مرکز ملی مطالعات علمی‌شدن

فهرست

مقدمه	۱۵
فصل اول: مفهوم شناسایی جهانی شدن (دکتر محمد رضا دهشیری)	۲۱
مقدمه	۲۱
مبحث نخست: تعاریف جهانی شدن	۲۴
الف. تعاریف عام از جهانی شدن	۲۵
ب. تعاریف خاص از جهانی شدن	۲۷
مبحث دوم: ابعاد جهانی شدن	۳۱
مبحث سوم: رویکردهای سلبی و ایجابی در قبال جهانی شدن	۳۹
الف. جهانی شدن به عنوان یک فرآیند تعمیمی	۳۹
ب. جهانی شدن به عنوان یک پروژه تحمیلی	۴۰
منابع	۴۳
فصل دوم: نظریه های مختلف در روابط بین الملل، جهانی شدن (خطه نگرای) (احسان مصباح)	۴۷
مقدمه	۴۷
مبحث نخست: نظریات روابط بین الملل	۴۷
مبحث دوم: منطقه گرایی، منطقه ای شدن و جهانی شدن	۵۴
مبحث سوم: منطقه گرایی باز در عصر جهانی شدن	۵۷
مبحث چهارم: جهانی شدن و منطقه ای شدن	۶۲
منابع	۶۶
فصل سوم: نهادهای بین المللی در عصر جهانی شدن (جواد شجاع - احسان مصباح - یاسر جلالی - علی مروی)	
	۶۹
مقدمه	۶۹
الف. مفهوم نهادهای بین المللی	۷۰
ب. علل شکل گیری نهادهای بین المللی	۷۲
ج. جهانی شدن و گسترش نهادهای بین المللی	۷۳

۷۴	۱. گسترش نهادهای سیاسی بین‌المللی
۷۶	۲- گسترش نهادهای اقتصادی بین‌المللی
۷۷	۳. انتقادات به بانک جهانی، صندوق بین‌المللی پول و سازمان تجارت جهانی
۷۸	۴- نهادهای جدید اقتصاد جهانی
۸۱	نتیجه‌گیری
۸۱	منابع
۸۳	فصل چهارم: سیاست در عصر جهانی‌شدن (محسن رضایی جعفری- سارا پورعلم)
۸۳	مقدمه
۸۷	مبحث نخست: تحول مفهوم قدرت در عصر جهانی‌شدن
۹۳	مبحث دوم: جایگاه نقش دولت در عصر جهانی‌شدن
۹۵	الف. جمعیت (جمع)
۹۶	ب. سرزمین
۱۰۲	ج. حکومت
۱۰۴	د. حاکمیت
۱۱۱	نتیجه‌گیری
۱۱۲	منابع
۱۱۷	فصل پنجم: جهانی‌شدن و حقوق بین‌الملل (سید شجاع)
۱۱۷	مقدمه
۱۱۸	مبحث نخست: جهانی‌شدن حقوق
۱۱۹	الف. عوامل جهانی‌شدن حقوق
۱۲۰	ب. رویکردهای عمده به جهانی‌شدن حقوق
۱۲۱	مبحث دوم: جهانی‌شدن حقوق بشر
۱۲۲	الف. حقوق بشر در مقابل حقوق دولت‌ها
۱۲۵	ب. توسعه‌های جاری حقوق بشر در عصر جهانی‌شدن
۱۲۷	ج. چالش‌های پیش روی جهانشمولی حقوق بشر
۱۲۹	مبحث سوم: حقوق بشر دوستانه در عصر جهانی‌شدن
۱۲۹	الف. جهانی‌شدن حقوق بشر دوستانه
۱۳۰	ب. دیوان کیفری بین‌المللی؛ پیوند حقوق جهانی بشر و بشر دوستانه
۱۳۱	مبحث چهارم: جهانی‌شدن حقوق محیط زیست
۱۳۳	مبحث پنجم: جهانی‌شدن حقوق اقتصادی
۱۳۳	الف. قانونگذاری در اقتصاد جهانی
۱۳۴	ب. پذیرش محلی‌های اقتصاد جهانی
۱۳۶	نتیجه‌گیری

منابع.....	۱۳۶
فصل ششم: فرهنگ و جهانی‌شدن (دکتر اسماعیل کاووسی).....	۱۳۹
مقدمه.....	۱۳۹
مبحث نخست: دیدگاه‌های کلان در خصوص جهانی‌شدن فرهنگ.....	۱۴۲
مبحث دوم: رویکردهای متفاوت درباره فرهنگ جهانی.....	۱۴۸
۱. فرهنگ مدرن به مثابه فرهنگ جهانی.....	۱۴۹
۲. فرهنگ معاصر به مثابه فرهنگ جهانی.....	۱۵۰
۳. فرهنگ نامدرن به مثابه فرهنگ جهانی.....	۱۵۰
مبحث سوم: جهانی‌شدن تنوع فرهنگی و کثرت‌گرایی فرهنگی.....	۱۵۲
مبحث چهارم: پیامدهای جهانی‌شدن فرهنگ.....	۱۵۴
الف. دیدگاه‌های مؤثران: الف. دیدگاه جهانی‌شدن فرهنگ.....	۱۵۴
۱. دیدگاه.....	۱۵۴
۲. دیدگاه مخالفین.....	۱۵۴
ب. پیامدهای جهانی‌شدن بر سیاست فرهنگی کشورها.....	۱۵۶
مبحث پنجم: رویکردهای فرهنگی در مواجهه با جهانی‌شدن.....	۱۶۰
الف. خاص‌گرایی فرهنگی.....	۱۶۱
ب. عام‌گرایی فرهنگی.....	۱۶۱
مبحث ششم: تبادل فرهنگی؛ رویکردی بهینه در عصر جهانی‌شدن.....	۱۶۴
الف. موانع تبادل فرهنگی میان ملت‌ها.....	۱۶۵
ب. راهکارهای افزایش تبادل فرهنگی.....	۱۶۶
منابع.....	۱۶۸
فصل هفتم: جهانی‌شدن، رسانه و ارتباطات (دکتر اسماعیل کاووسی).....	۱۷۳
مقدمه.....	۱۷۳
مبحث نخست: توسعه تاریخی رسانه و ارتباطات.....	۱۷۵
مبحث دوم: دو نظریه برجسته در حوزه ارتباطات؛ دهکده جهانی و جامعه اطلاعاتی.....	۱۸۰
مبحث سوم: رسانه‌های اجتماعی در عصر جهانی‌شدن.....	۱۸۱
الف. تغییر مفاهیم تولید و توزیع رسانه‌ای.....	۱۸۳
ب. رسانه‌های اجتماعی چیست؟.....	۱۸۴
ویژگی‌های رسانه‌های اجتماعی.....	۱۸۴
د. انواع رسانه‌های اجتماعی.....	۱۸۵
هـ. رسانه‌سالاری در عصر جهانی‌شدن.....	۱۸۶
و. ضرورت سواد رسانه‌ای در عصر جهانی‌شدن.....	۱۸۹
مبحث چهارم: دیپلماسی رسانه‌ای در عصر جهانی‌شدن.....	۱۹۱

۱۹۱	الف. مفهوم‌شناسی دیپلماسی رسانه‌ای
۱۹۴	ب. کارکرد برجسته‌سازی رسانه‌ها در دیپلماسی رسانه‌ای
۱۹۶	ج. دیپلماسی رسانه‌ای و سیاست خارجی
۱۹۸	د. دیپلماسی رسانه‌ای و تصویرسازی بین‌المللی
۲۰۰	مبحث پنجم: شبکه‌های اجتماعی مجازی در عصر جهانی‌شدن
۲۰۲	الف. مفهوم‌شناسی شبکه‌های اجتماعی مجازی
۲۰۳	ب. اثرات مجازی در شبکه‌های اجتماعی و فضای سایبر
۲۰۵	نتیجه‌گیری
۲۰۶	منابع
۲۰۹	فصل هفتم: دیپلماسی جهانی‌شدن (دکتر محمدرضا دهشیری - دکتر پریا الیاسی - صدیقه حمیدی)
۲۰۹	مقدمه
۲۱۲	مبحث نخست: دین، انی، تن؛ تعامل یا تقابل؟
۲۱۳	الف. رابطه همگنی و هتروگنی
۲۱۵	ب. رابطه تقابلی و واگرایانه
۲۲۰	مبحث دوم: بازاندیشی نسبت دین و جهان‌شدن
۲۲۵	مبحث سوم: اسلام در فرآیند جهانی‌شدن؛ دیدگاه‌ها و ظرفیت‌ها
۲۳۰	نتیجه‌گیری
۲۳۲	منابع
۲۳۵	فصل نهم: ابعاد اجتماعی جهانی‌شدن (یاسر جلالی)
۲۳۵	مقدمه
۲۳۷	مبحث نخست: دیدگاه‌های جامعه‌شناسان در خصوص جهانی‌شدن
۲۳۷	الف. نظریه افراطی گرایا
۲۳۸	ب. نظریه شک گرایا
۲۳۹	ج. نظریه نسبیت گرایا
۲۴۰	د. نظریه بازسازی گرایا
۲۴۰	هـ. نظریه پساساختارگرایا
۲۴۲	و. نظریه گشتارگرایا
۲۴۳	مبحث دوم: پویایی‌ها و فرایندهای جهانی‌شدن
۲۴۳	الف. جهانی‌شدن امر ملی
۲۴۶	ب. دولت و جهانی‌شدن: نقش دولت در بستر جهانی
۲۴۸	ج. فرایندهای یکسان‌سازی: با تأکید بر نظریه‌ی مک دونالدی‌شدن جامعه
۲۴۹	۱. کارایی
۲۴۹	۲. محاسبه‌پذیری

۲۴۹	۳. پیش‌بینی‌پذیری
۲۴۹	۴. کنترل فناوری انسانی از طریق فناوری غیر انسانی
۲۴۹	۵. غیرعقلانی شدن عقلانیت
۲۵۱	مبحث سوم: مسائل و آثار اجتماعی جهانی شدن
۲۵۱	الف. شهروند جهانی
۲۵۴	ب. هویت ملی
۲۵۶	ج. جنبه‌های اجتماعی
۲۶۰	د. شهرهای جهانی
۲۶۱	هـ. مهاجر
۲۶۳	و. جهانی‌شدن و طبقات
۲۶۶	نتیجه‌گیری
۲۶۷	منابع
۲۷۱	فصل دهم: هنر، ادبیات و جهانی‌شدن (رضایی نبرد- حجت پویان)
۲۷۱	مقدمه
۲۷۹	مبحث نخست: هنر و جهانی‌شدن
۲۸۲	مبحث دوم: هنر به‌مثابه رسانه‌ای جدید
۲۸۵	مبحث سوم: موسیقی، سینما و معماری در عصر جهانی‌شدن
۲۸۵	الف. موسیقی
۲۸۷	ب. سینما
۲۸۸	ج. معماری
۲۸۹	مبحث چهارم: جایگاه‌های معرفی هنر در عصر جهانی‌شدن
۲۸۹	الف. موزه‌ها
۲۹۱	ب. نمایشگاه‌ها
۲۹۲	مبحث پنجم: ادبیات در عرصه‌ی جهانی‌شدن
۲۹۴	نتیجه‌گیری
۲۹۷	منابع
۳۰۱	فصل یازدهم: آموزش و جهانی‌شدن (یوسف کشاورز)
۳۰۱	مقدمه
۳۰۲	مبحث نخست: مفاهیم و انواع آموزش
۳۰۴	مبحث دوم: اهداف و کارکردهای آموزش و پرورش در عصر جهانی‌شدن
۳۰۶	الف. یادگیری مادام‌العمر
۳۰۷	ب. تمرکززدایی و مدرسه محوری، لازمه تغییرات گسترده جهانی
۳۰۹	ج. جهانی‌شدن و سیمای جدید نظام آموزشی

۳۱۰	مبحث سوم: آموزش و تربیت شهروندی در عصر جهانی شدن
۳۱۳	مبحث چهارم: تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر آموزش و شیوه‌های نوین آموزش الکترونیکی
۳۱۴	الف. یادگیری سیار (یادگیری همراه)
۳۱۶	ب. گذار از مدارس سنتی به مدرسه هوشمند
۳۱۸	مبحث پنجم: تأثیر جهانی شدن بر آموزش عالی و دانشگاه‌ها
۳۲۱	الف. بین‌المللی شدن دانشگاه‌ها، پاسخی به الزامات جهانی شدن
۳۲۳	ب. آموزش و توسعه منابع انسانی در عصر جهانی شدن
۳۲۴	نتیجه‌گیری
۳۲۶	پایان
۳۳۱	فصل دوم: یاد داد در عصر جهانی شدن (امین زاهد مهر - محمدرضا توکل‌نیا - علی مروی - ندا یسائی)
۳۳۱	مقدمه
۳۳۶	مبحث نخست: شاخص‌های جهانی شدن اقتصاد
۳۳۷	الف. شاخص‌های ترکیبی
۳۴۰	ب. شاخص‌های غیر ترکیبی
۳۴۹	مبحث دوم: فرصت‌ها و تهدیدات جهانی شدن اقتصاد
۳۴۹	الف. فرصت‌ها و مزیت‌های جهانی شدن اقتصاد
۳۵۰	ب. تهدیدات جهانی شدن اقتصاد
۳۵۱	مبحث سوم: راهکارهای توسعه‌ای فراروی کشورها در برابر جهانی شدن اقتصاد
۳۵۶	منابع
۳۵۹	فصل سیزدهم: علم و فناوری در عصر جهانی شدن (علی‌اکبر حسینی)
۳۵۹	مقدمه
۳۶۱	مبحث نخست: جایگاه علم و فناوری در فرآیند جهانی شدن
۳۶۱	الف. فناوری به عنوان نیروی پیشران جهانی شدن
۳۶۳	ب. جهانی شدن علم
۳۶۵	ج. علم و فناوری، پلی میان نابرابری‌های جهانی شدن
۳۶۸	د. علم، فناوری و توسعه
۳۷۱	مبحث دوم: جهانی شدن، فناوری‌های نوین و جامعه
۳۷۱	الف. همکاری‌های علمی و فنی
۳۷۳	ب. فناوری اطلاعات و ارتباطات
۳۷۶	ج. فناوری‌های ارتباطاتی در خدمت بهداشت جهانی
۳۷۸	د. سیاست‌های فناورانه برای کشورهای در حال توسعه
۳۸۱	مبحث سوم: جهانی شدن، انتقال فناوری و توسعه
۳۸۱	الف. انتقال فناوری و تجارت

۳۸۴	ب. مالکیت معنوی و انتقال فناوری
۳۸۶	ج. شبکه‌های جهانی و فناوری‌های دیجیتال
۳۸۸	د. ارتباط جهانی شدن با علم و فناوری برای توسعه پایدار
۳۹۱	منابع
۳۹۳	فصل چهاردهم: جهانی شدن و محیط زیست (ندا یسائی)
۳۹۳	مقدمه
۳۹۶	محیط زیست: تحولات محیط زیست و جهانی شدن
۴۰۰	مبحث دوم: تأثیرات جهانی شدن بر محیط زیست
۴۰۰	الف. جهانی شدن و تأثیرات بر افزایش دمای کره زمین
۴۰۱	ب. جهانی شدن اقتصاد و تأثیرات بر محیط زیست
۴۰۴	مبحث سوم: راهکارهای مقابله با تغییرات محیطی در عصر جهانی شدن
۴۰۶	الف. لزوم توسعه همکاری‌های بین‌المللی برای مقابله با بحران‌های زیست محیطی
۴۰۹	ب. راهکارهای تولید انرژی بدون مصرف سوخت‌های فسیلی
۴۱۲	نتیجه‌گیری
۴۱۳	منابع
۴۱۵	فرجام سخن

مقدمه

جهانی شدن واقعیت چند بُعدی است که ابعاد مختلف سیاسی، حقوقی، فرهنگی، اقتصادی، ارتباطی، زیست محیطی، فناوری و... را در بر می گیرد و در مورد آن رویکردها و تحلیل های گوناگونی وجود دارد. هرچند مطالعات درباره جهانی شدن در ابتدا بیشتر معطوف به بررسی ابعاد اقتصادی و سیاسی آن بوده، اما امروزه به مدد ظهور و تجلی آثار جهانی شدن بر دیگر حوزه های زندگی بشر و به دنبال آن، گسترش آگاهی پیرامون ابعاد و جنبه های مختلف، جهانی شدن از مباحث میان رشته ای، چند رشته ای و فرا رشته ای نگریسته می شود. بر این اساس، اثر حاضر تلاش دارد جهانی شدن را از زاویه ی چند رشته ای بازشناسد و در قبال دو طیف فراگیر و ویژه گرا، رویکردی بینایی و متعادل در قبال پدیده ی جهانی شدن اتخاذ نماید. اقدام و اقدامات جهانی شدن های متعدد با توجه به درجه متفاوت تأثیرپذیری کشورها از فرایند جهانی شدن، تمایز گستره ی عمل و اقدام کشورها در این فراگرد و نیز تمایز عملکرد آنها در دو فضای واقعی و مجازی می تواند بیانگر آن باشد که هر کشور متناسب با ظرفیت های داخلی و بهرزی و میزان شناخت ابعاد و جنبه های این پدیده می تواند از فرصت های پیش رو بهره گیری نماید و چالش ها را به حداقل ممکن برساند. در این رهگذر، عده ای با نگرش بدبینانه به جهانی سازی را نوعی پروژه دانسته اند که در صدد همگن سازی و یکسان سازی جهان با فرهنگ مسلط «هژمون»^۱ و خواستار حکمرانی لیبرال دموکراسی در عرصه ی بین الملل و سردمداری تجارت آزاد جهانی با بهره گیری از سازوکارهای بانک جهانی، صندوق بین المللی پول، سازمان تجارت جهانی و شرکت های چند ملیتی است. اما عده ای دیگر

بر اساس رویکرد خوش‌بینانه، جهانی‌شدن را فرآیندی تعمیمی و غیر ارادی و پدیده‌ای در حال وقوع قلمداد می‌کنند که به سبب گسترش ارتباطات اجتماعی و الکترونیک و ارتقای سطح همکاری‌های جهانی در سطوح فروملی، ملی و فراملی پدید می‌آید. این در حالی است که رویکرد بینابینی معتقد است که جهانی‌شدن فرآیندی است که قدرت‌های استیلاجو در صدد بهره‌برداری از آن جهت تبدیل به پروژه و کشورهای در حال توسعه در صدد بهره‌برداری از این ظرفیت در جهت تأمین منافع و اهداف خود هستند و در این فراگرد، کشوری موفق‌تر است که بتواند با آماده‌سازی و توانمندسازی ظرفیت‌های استعدادهای مادی و انسانی، خود را برای ایفای نقش در دنیای جهانی‌شده مهیا سازد.

گروه دوم در جمهوری اسلامی ایران نخبگان علمی، دانشگاهیان و مقامات سیاسی در مورد جهانی‌شدن دیدگاه‌های مختلفی اظهار داشته‌اند اما از آن‌جا که هر کدام از زاویه و بُعدی خاص به آن نگریسته‌اند، شایسته است با رویکردی جامع، کلان، چند بُعدی و چندرشته‌ای به این موضوع، امکان شناخت و درک همه‌جانبه این پدیده فراهم آید. در این رهگذر، «مرکز ملی مطالعات جهانی‌شدن» رسالت و مأموریت خود را بر درک عمیق و موشکافانه از روند جهانی‌شدن و شناخت فرصت‌ها و چالش‌های فراروی کشور در دنیای جهانی‌شده و فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای سیاست‌گذاری، تدوین راهبردها و راهکارهای مناسب برای دستگاه‌های علمی و اجرایی کشور جهت برنامه‌ریزی و تصمیم‌گیری سازنده در تعامل فعال با فرایند جهانی‌شدن استوار ساخته است. در اجرای این مأموریت بزرگ و با هدف اطلاع‌رسانی به مخاطبان و علاقه‌مندان به مباحث جهانی‌شدن در حوزه‌های گوناگون، معاونت آموزشی پژوهشی مرکز ملی مطالعات جهانی‌شدن با اجرای طرح تألیف و تدوین کتاب آموزشی «رویکردی چندرشته‌ای به جهانی‌شدن» سعی نموده گامی هرچند اندک در جهت آشنایی کلی و اجمالی علاقه‌مندان به مفهوم جهانی‌شدن و تأثیرات و پیامدهای آن بر ابعاد مختلف سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، حقوقی، اجتماعی و... بردارد.

کتاب حاضر از آن جهت رویکردی چندرشته‌ای را برگزیده است که جهانی‌شدن را پدیده‌ای پیچیده، چندوجهی و چندبعدی می‌داند که باید از زوایا و منظرهای

گوناگون مورد واکاوی و تجزیه و تحلیل قرار گیرد؛ به ویژه آنکه در مطالعات چندرشته‌ای، به عنوان یکی از روش‌های کیفی در علوم انسانی و اجتماعی، چند رشته‌ای مشخص با حفظ تعاریف و روش‌های خاص خود به تبیین این پدیده می‌پردازند.

گرچه در مورد مبحث جهانی‌شدن - به خصوص در سال‌های اخیر - کتب و مقالات فراوان و آثار ارزشمندی از سوی نویسندگان و صاحب‌نظران این حوزه به رشته تحریر درآمده است؛ اما جای خالی کتابی که به صورت همه جانبه‌نگر از منظر چندین رشته علمی به بررسی آثار و جنبه‌های جهانی‌شدن در اغلب حوزه‌های تحت تأثیر این پدیده پرداخته و توضوح احساس می‌شد. به عبارتی دیگر؛ شاهد آثار متعددی در زمینه جهان‌شدن بوده‌ایم که هر کدام از یک بعد و از دریچه‌ی یکی از علوم به این پدیده نگریسته و آن را بررسی قرار داده است.

واقعیت آنست که شناخت جهانی‌شدن نیازمند همکاری علمی و آکادمیک میان متخصصان و صاحب‌نظران رشته‌های گوناگون علمی و تسلط دانش‌پژوهان بر زبان‌های رشته‌هایی چندگانه و فهم و آشنایی کافی آنان با طیفی از مبانی هستی‌شناختی، معرفت‌شناختی و روش‌شناختی رشته‌های گوناگون علمی و رهیافت‌های آنان به مفاهیم، ابعاد و پیامدهای متنوع جهانی‌شدن است.

بدین ترتیب، آشنایی مقدماتی با جهانی‌شدن و ارائه چشم‌اندازهای عام از این پدیده نیازمند رویکردی چندرشته‌ای به منظور فراهم آوردن زمینه بحث و تبادل آراء و نظرات استادان و اندیشمندان رشته‌های گوناگون علوم انسانی و اجتماعی برای شناخت جامع و فراگیر آن است.

لذا کتاب حاضر با نگاهی جامع نگر و نظام‌مند ابعاد مختلف تأثیرگذار متقابل جهانی‌شدن بر حوزه‌های مختلف دانش و زندگی بشری را به عنوان یک مطالعه نظام‌مند به هم پیوسته در نظر گرفته و با رویکردی آموزشی و چند رشته‌ای جهت بهره‌برداری پژوهشگران، دانش‌پژوهان و کارگزاران اجرایی کشور و سایر صاحب‌نظران و علاقه‌مندان در قالب ۱۴ فصل تدوین شده است. این کتاب به ترتیب با عناوینی شامل: «مفهوم شناسی جهانی‌شدن»، «نظریه‌های مختلف در روابط بین‌الملل؛ جهانی‌شدن و منطقه‌گرایی»، «نهادهای بین‌المللی در عصر جهانی‌شدن»، «سیاست در عصر

جهانی شدن»، «جهانی شدن و حقوق بین‌الملل»، «فرهنگ و جهانی شدن»، «جهانی شدن، رسانه و ارتباطات»، «دین و جهانی شدن»، «ابعاد اجتماعی جهانی شدن»، «هنر، ادبیات و جهانی شدن»، «آموزش و جهانی شدن»، «اقتصاد در عصر جهانی شدن»، «علم و فناوری در عصر جهانی شدن»، «جهانی شدن و محیط زیست» به رشته تحریر درآمده و در فرجام سخن، پیشنهادهایی برای سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی کشور در عصر جهانی شدن ارائه شده است.

کتاب حاضر به قلم نویسندگانی به رشته تحریر درآمده است که اغلب ایشان، هم به صورت تخصصی در حوزه‌ی ذریبط واکاوی، تعمق و اندیشه‌ورزی نموده‌اند و هم به صورت تخصصی سابقه‌ی کارشناسی این موضوع را در مرکز ملی مطالعات جهانی شدن داشته‌اند. هم‌چنین اثبات فصول به صورت مجزا این امکان را فراوری دانش‌پژوهان و کارآموزان کارگاه آموزشی قرار می‌دهد که هر فصل کتاب در قالب کتابچه‌ای مجزا مورد بهره‌برداری آموزشی سازمانها و نهادهای گوناگون دولتی و خصوصی قرار گیرد. افزون بر این، کتاب حاضر با رویکردی چندرشته‌ای و با تأکید بر «جهانی‌شدن‌های متعدد» به جای رهیافت تک بُعدی، انسان‌انگارانه به این دیدگاه، به رشته تحریر درآمده است. به علاوه، نگرش متعالی و بینابین به پدیده‌ی جهانی شدن در برابر دو رویکرد فرآیندگرایی خوش‌بینانه و پروژه‌مرای دیدنی در زمره‌ی ویژگی‌های اثر حاضر به شمار می‌آید.

معاونت آموزشی و پژوهشی مرکز ملی مطالعات جهانی شدن به منظور حمایت و هدایت پژوهش‌های بنیادی و کاربردی و بسترسازی، سیاست‌گذاری و کاربست یافته‌های علمی در زمینه‌ی جهانی شدن جهت اتخاذ راهبردها و تصمیمات مقتضی از سوی برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران اجرایی کشور و همچنین به منظور بهره‌گیری نهادهای علمی و پژوهشی و ارتقا و غنابخشی آگاهی نخبگان جامعه به طور خاص و آحاد جامعه به طور عام؛ اقدام به انتشار این اثر نموده است. امید است محققان و صاحبان اندیشه بر ما منت نهند و پیشنهادها و نظرات انتقادی خود را جهت تکمیل مباحث و غنای مطالب ارائه نمایند تا انشاءالله در چاپ‌های آتی نظرات ارزنده ایشان لحاظ گردد.

در پایان ضمن تقدیر و تشکر از رئیس محترم مرکز ملی مطالعات جهانی شدن جناب آقای علیرضا معیری که با حمایت و پشتیبانی همه‌جانبه خود اینجانب و همکاران را در تألیف این اثر مساعدت و تشویق فرمودند، مراتب سپاسگزاری خود را از کارشناسان مرکز به‌ویژه در معاونت آموزشی و پژوهشی و نیز دفتر آموزش مرکز به خصوص جناب آقای یوسف کشاورز که با همکاری و مشارکت مجذانه‌ی خود اینجانب، در تألیف کتاب حاضر یاری نمودند صمیمانه اعلام می‌نمایم.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

دکتر محمدرضا دهشیری

عضو هیأت علمی دانشکده روابط بین‌الملل

و معاون آموزشی و پژوهشی مرکز ملی مطالعات جهانی شدن